

УДК: 342.5

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.25>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Кушнір І.,

*доктор юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри адміністративної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID: 0000-0003-0286-7591*

Адамчук С.

*кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри адміністративної діяльності
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
ORCID: 0000-0003-4216-7397*

Кушнір І.П., Адамчук С.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення правового режиму воєнного стану в Україні.

Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні в умовах повномасштабної агресії російської федерації актуалізувало необхідність переосмислення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів публічного управління, відповідальних за його реалізацію. Незважаючи на законодавче визначення кола таких суб'єктів, відсутній комплексний підхід до аналізу їх адміністративно-правового статусу, взаємодії та координації повноважень, що ускладнює ефективне забезпечення заходів воєнного стану. У статті проведено огляд наукових джерел і виявлено різні підходи до класифікації суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, включаючи мобілізаційний, нормативно-адміністративний та системний. Обґрунтовано концептуальне визначення суб'єкта адміністративно-правового забезпечення воєнного стану як інституцій та посадових осіб системи публічного управління, військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування, що в межах наданих повноважень здійснюють управлінські та організаційно-правові заходи для реалізації правового режиму воєнного стану. Запропоновано структуру таких суб'єктів, що включає органи державної влади, військове командування, військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та громадян, які забезпечують практичну реалізацію заходів воєнного стану. Висвітлено ключові принципи функціонування суб'єктів, їх компетенції та завдання, а також необхідність координації дій на всіх рівнях управлінської вертикалі. Стаття підкреслює, що ефективне функціонування системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення забезпечує стабільність публічного управління, захист національної безпеки та громадського порядку, а також гарантує неперервність державного управління в умовах надзвичайного правового режиму. Запропоновані підходи можуть бути використані для удосконалення законодавства, підвищення ефективності управлінських процесів та наукового обґрунтування політики держави щодо оборони та безпеки в умовах воєнного стану.

Ключові слова: воєнний стан, адміністративно-правове забезпечення, суб'єкти публічного управління, військові адміністрації, національна безпека, правовий статус.

Kushnir I.P., Adamchuk S.V. Administrative and legal status of subjects ensuring the legal regime of martial law in Ukraine.

The introduction of the legal regime of martial law in Ukraine in the context of the full-scale aggression of the Russian Federation has highlighted the need to rethink the administrative and legal foundations of the activities of public administration entities responsible for its implementation. Despite the legislative definition of the circle of such entities, a comprehensive approach to analyzing their administrative and legal status, interaction, and coordination of powers is lacking, which complicates the effective implementation of martial law measures. The article provides a review of scientific sources and identifies various approaches to classifying subjects of administrative and legal support, including mobilization, regulatory-administrative, and systemic approaches. A conceptual definition of a subject

of administrative and legal support for martial law is substantiated as institutions and officials of the public administration system, military administrations, and local self-government bodies that, within their granted powers, carry out managerial and organizational-legal measures to implement the legal regime of martial law. The structure of such subjects is proposed, including state authorities, military command, military administrations, local self-government bodies, enterprises, organizations, and citizens who ensure the practical implementation of martial law measures. The key principles of the functioning of these subjects, their competencies and tasks, as well as the necessity of coordinating actions at all levels of the administrative hierarchy, are highlighted. The article emphasizes that the effective functioning of the system of subjects of administrative and legal support ensures the stability of public administration, the protection of national security and public order, and guarantees the continuity of state governance under an extraordinary legal regime. The proposed approaches can be used to improve legislation, enhance the efficiency of management processes, and provide a scientific basis for state policy regarding defense and security under martial law.

Key words: martial law, administrative and legal support, public administration entities, military administrations, national security, legal status.

Постановка проблеми. Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації актуалізувало необхідність переосмислення та оновлення адміністративно-правових засад діяльності суб'єктів публічного управління, відповідальних за його реалізацію. Попри наявність законодавчо визначеного кола таких суб'єктів, залишається недостатньо дослідженим питання їх комплексного адміністративно-правового статусу, взаємодії, координації повноважень та особливостей функціонування в умовах надзвичайного адміністративно-правового режиму.

Сучасні виклики оборонного та безпекового характеру вимагають чіткого нормативного регулювання механізмів управління, однак чинне законодавство демонструє низку прогалин і невизначеностей щодо статусу окремих елементів системи, насамперед військового командування та військових адміністрацій. Їх правове становище є складним та багатовимірним, оскільки вони поєднують функції органів державної влади та військового управління, здійснюючи широкий спектр повноважень, спрямованих на організацію оборони, мобілізаційної підготовки, забезпечення громадського порядку й захисту населення.

Водночас у науковій доктрині відсутня єдність щодо розуміння складу та змісту системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення воєнного стану. Дискусійним залишається питання меж їх компетенції, критеріїв класифікації, співвідношення владних суб'єктів і суб'єктів безпосереднього виконання заходів воєнного стану, а також інституційних ролей органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій та громадян у забезпеченні обороноздатності держави.

Наявність таких проблем створює загрозу фрагментації управлінських процесів, ускладнює координацію між різними рівнями публічного управління та знижує ефективність реалізації заходів воєнного стану. Отже, постає об'єктивна потреба у комплексному науковому аналізі та вдосконаленні адміністративно-правового статусу суб'єктів забезпечення правового режиму воєнного стану з урахуванням сучасних безпекових викликів і практичного досвіду функціонування держави в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану знайшла висвітлення у працях широкого кола науковців, які досліджували питання публічного управління, національної безпеки, оборони та особливих правових режимів. Серед науковців, чий напрацювання становлять теоретичну основу дослідження, варто виокремити таких учених: О. Андрійко, Ю. Битяк, В. Брижко, В. Галунько, В. Колпаков, О. Кузьменко, Р. Мельник, В. Настюк та інших. Попри наявність праць, присвячених окремим аспектам функціонування суб'єктів публічного управління, системного аналізу їх адміністративно-правового статусу в умовах воєнного стану досі не проведено.

Метою статті є комплексне наукове обґрунтування адміністративно-правового статусу суб'єктів, відповідальних за забезпечення правового режиму воєнного стану, а також виявлення особливостей їх компетенції, організаційних функцій і механізмів взаємодії у сучасних умовах збройної агресії проти України.

Результати дослідження. Ефективне забезпечення правового режиму воєнного стану потребує чіткого нормативного визначення повноважень суб'єктів публічної влади, а також розмежування їх компетенцій, відповідальності та підзвітності для узгодженого реагування на загрози державній безпеці й громадському порядку. Метою запровадження цього режиму є створення правових та організаційних механізмів для захисту життя і прав громадян, забезпечення державного суверенітету та стабільності діяльності органів влади, при цьому реалізація відповідних повноважень

має здійснюватися на засадах законності, оперативності та узгодженості дій. У цьому контексті здійснення повноважень суб'єктами адміністративно-правового забезпечення має базуватися на принципах законності, пропорційності, оперативності, узгодженості дій та спільної відповідальності всіх елементів управлінської вертикалі за результати реагування на загрози воєнного характеру [1, с. 97].

Для наукового осмислення категорії «суб'єкт адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану» необхідно враховувати доктринальні підходи до ширшого поняття «суб'єкт адміністративно-правового забезпечення». Огляд наукових джерел підтверджує відсутність уніфікованого визначення цієї дефініції, що зумовлено багатовимірністю та міждисциплінарним характером відповідної проблематики, адже адміністративно-правове забезпечення охоплює різні сфери суспільних відносин – від економічної та екологічної до оборонної та безпекової. Така теоретична різноманітність свідчить про необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на вироблення узгодженого понятійного апарату в цій сфері.

О. Ю. Савінець, аналізуючи суб'єктний склад адміністративно-правового забезпечення мобілізації Збройних Сил України, визначає таких суб'єктів як державу, що діє через систему органів і посадових осіб, відповідальних за створення організаційно-правових умов мобілізаційної підготовки та проведення мобілізації. Дослідниця підкреслює, що результативність мобілізаційних процесів безпосередньо залежить від ефективності функціонування зазначених суб'єктів, водночас пропонуючи розмежовувати їх із суб'єктами мобілізаційних правовідносин, які є фізичними та юридичними особами, що беруть участь у практичній реалізації мобілізаційних заходів [2, с. 50]. Інший, нормативно-адміністративний підхід демонструє В. Ю. Томіна, яка розглядає суб'єктів адміністративно-правового забезпечення аудиторської діяльності як нормативно визначену сукупність органів публічної адміністрації та саморегульованих інституцій, уповноважених здійснювати управлінські, контрольні та регулятивні функції у визначеній сфері. У її концепції ключовим є виконання спеціально закріплених завдань і функцій, спрямованих на забезпечення законності, прозорості та результативності відповідної діяльності [3, с. 90]. Більш системний і всеохопний підхід представлений у працях В. Й. Пашинського, який трактує суб'єктів адміністративно-правового забезпечення оборони України як інтегровану систему органів публічного управління, що за допомогою адміністративно-правових методів, засобів і процедур формують і реалізують державну політику у сфері оборони. Науковець акцентує на тому, що така діяльність має багатовимірний характер, охоплюючи всі ключові сфери життєдіяльності держави та спрямовуючись на її підготовку до оборони і збройного захисту від зовнішньої агресії [4, с. 149].

Узагальнення зазначених поглядів дає можливість стверджувати, що суб'єкт адміністративно-правового забезпечення є невід'ємним елементом системи публічного управління, наділений владними управлінськими повноваженнями, спеціальними функціями та правовими інструментами впливу, спрямованими на досягнення цілей у конкретній сфері державної діяльності. У контексті правового режиму воєнного стану до таких суб'єктів належать органи державної влади, військово-командування, військові адміністрації, органи місцевого самоврядування та інші уповноважені структури, що здійснюють адміністративно-правові заходи для забезпечення обороноздатності держави, зміцнення національної безпеки, підтримання правопорядку та безперервного функціонування державних інститутів в умовах воєнної агресії.

Суб'єктам адміністративно-правового забезпечення притаманна низка характерних ознак, зокрема: наявність нормативно визначеної компетенції; здійснення владно-управлінського впливу; функціонування у конкретній, спеціалізованій сфері суспільних відносин; використання правових і організаційних засобів для досягнення публічно значущих результатів; а також спрямованість їхньої діяльності на забезпечення стабільності й ефективності державного управління. Ці ознаки формують теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження суб'єктного складу адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану та визначення його структурних і функціональних характеристик.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо за необхідне запропонувати власний підхід до визначення поняття «суб'єкт адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану». У цьому контексті доцільно розглядати як передбачену нормами права сукупність інституцій та посадових осіб системи публічного управління, військові адміністрації та органи місцевого самоврядування, що в межах наданих їм повноважень здійснюють управлінські та організаційно-правові заходи, спрямовані на забезпечення реалізації і належного підтримання правового режиму воєнного стану.

Зазначені суб'єкти в межах наданої їм компетенції та відповідно до вимог законодавства реалізують комплекс адміністративно-правових, організаційних, контрольних, координаційних та, за необхідності, превентивних функцій, спрямованих на безперебійне, ефективне та правомір-

не функціонування правового режиму воєнного стану. Таким чином, суб'єкт адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану виступає основним елементом механізму реалізації державної політики у сфері оборони та безпеки, забезпечуючи стабільність публічного управління, узгодженість дій різних органів влади та захист національних інтересів в умовах особливого правового режиму.

Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення утворюють організаційний блок, який визначає їхню інституційну природу та здатність діяти в умовах спеціальних правових режимів. Ці суб'єкти мають чітко визначену мету, принципи та завдання, спрямовані на реалізацію правового режиму воєнного стану. Їхня діяльність включає організаційні, контрольні та координаційні функції, забезпечуючи стабільність управління, захист населення та реалізацію заходів оборонного й безпекового характеру.

Система суб'єктів, що забезпечують адміністративно-правове функціонування правового режиму воєнного стану, у законодавстві чітко окреслена. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» прямо визначає коло таких суб'єктів, до яких належать органи державної влади, органи військового управління (військове командування), військові адміністрації та органи місцевого самоврядування. Ці інституції виступають ключовими носіями владних повноважень, на яких покладено формування, організацію та реалізацію комплексу оборонних, безпекових і правозастосовних заходів, що забезпечують стабільність, правопорядок та безперервне функціонування держави в умовах особливого правового режиму.

Водночас у вітчизняній науковій доктрині простежується тенденція до ширшого тлумачення системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення воєнного стану. Розширений підхід ґрунтується на тому, що реалізація заходів воєнного стану передбачає не лише прийняття та виконання владних рішень, а й залучення значної кількості інших соціальних суб'єктів, діяльність яких опосередковано або безпосередньо сприяє забезпеченню обороноздатності держави, її економічної стійкості, інформаційної безпеки та гуманітарної підтримки населення. У цьому контексті до системи суб'єктів пропонується включати також підприємства, установи, організації, громадські об'єднання, волонтерські формування та окремих громадян [5, с. 165]. Ці додаткові суб'єкти, також забезпечують практичне виконання заходів воєнного стану (оборонного, логістичного, гуманітарного чи інформаційного характеру).

З огляду на це, деякі дослідники пропонують диференціювати систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення воєнного стану на дві структурні групи: система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення включає: органи публічної влади (центральні та місцеві), військове командування, військові адміністрації та судові органи, а також підприємства, організації, громадські об'єднання та громадян, що виконують практичні завдання. Така багаторівнева структура забезпечує координацію управлінських рішень та ефективне функціонування держави в умовах воєнного стану.

Досягнення цілей запровадження правового режиму воєнного стану забезпечується шляхом наділення суб'єктів відповідними повноваженнями. Йдеться про визначені законодавством адміністративні права та обов'язки, що реалізуються з метою гарантування національної безпеки й оборони держави, а також нейтралізації загроз її суверенітету та територіальній цілісності.

Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення правового режиму воєнного стану характеризується внутрішньою диференціацією та може бути класифікована за низкою критеріїв, зокрема: за обсягом компетенції (загальна та спеціальна), за часовими параметрами здійснення повноважень (постійні та тимчасові), а також за територією їхньої діяльності (на всій території держави або в окремих її регіонах).

Отже, у сфері оборони до системи суб'єктів публічного управління належать органи центральної виконавчої влади, військове командування, сили оборони, військові й військово-цивільні адміністрації, а також інші організації, залучені до реалізації заходів правового режиму воєнного стану. Така інституційна гнучкість забезпечує оперативне реагування на загрози національній безпеці та узгодженість управлінських дій на всіх рівнях влади.

Окремий науковий підхід пропонує чотирирівневу структуру суб'єктів управління в умовах воєнного стану, що включає:

центральні органи державної влади (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України);

органи військового управління (Ставка Верховного Головнокомандувача, Генеральний штаб ЗСУ, військові адміністрації);

органи місцевого самоврядування;

судові органи, що забезпечують дотримання законності та контроль за правомірністю дій посадових осіб [7, с. 368].

Порівняння наукових моделей із законодавчим визначенням свідчить про їх загальну відповідність, однак окремої уваги заслуговує особливий правовий статус військового командування. Воно не лише виконує розпорядчі акти центральної влади, а й виступає самостійним суб'єктом, наділеним повноваженнями щодо оперативного реагування на загрози, захисту населення та забезпечення публічного порядку в районах бойових дій. Саме військове командування координує реалізацію оборонних заходів у ситуаціях, що потребують швидких управлінських рішень.

Важливою складовою системи є військові адміністрації – спеціально створені державні органи тимчасового характеру, які забезпечують функціонування механізму управління на територіях, де запроваджено воєнний стан. Їх діяльність регламентується Законом України «Про правовий режим воєнного стану» та полягає у реалізації заходів цього режиму, організації мобілізаційної роботи, контролі за безпекою, забезпеченні життєдіяльності громад та охороні критичної інфраструктури.

Структурно система військових адміністрацій складається з обласних, районних та адміністрацій населених пунктів. Вони уповноважені запроваджувати обмежувальні заходи, координувати мобілізаційні процеси, контролювати обіг небезпечних речовин, забезпечувати взаємодію з військовими формуваннями та органами місцевого самоврядування, а також приймати рішення щодо відчуження майна для потреб оборони. У практиці періоду повномасштабної агресії РФ військові адміністрації стали ключовим елементом забезпечення безперервності управління, зокрема шляхом встановлення комендантських годин, тимчасових обмежень торгівлі, заборони масових заходів тощо [6].

Отже, система суб'єктів публічного управління у сфері оборони є багаторівневою та динамічною, а її структура адаптується до умов воєнного часу. Вона поєднує органи державної влади, військового управління, місцевого самоврядування, військові адміністрації та інші інституції, що забезпечують ефективність реалізації заходів воєнного стану, підтримання громадської безпеки та гарантування конституційного ладу. Особлива роль у цій системі належить військовому командуванню та військовим адміністраціям, діяльність яких забезпечує координацію оборонних зусиль і стабільність функціонування держави в екстремальних умовах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запровадження правового режиму воєнного стану в Україні в умовах повномасштабної агресії РФ виявило необхідність системного переосмислення адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного управління, відповідальних за його реалізацію. Попри наявність законодавчо визначених суб'єктів, відсутній єдиний підхід до визначення їхніх повноважень, компетенцій та механізмів взаємодії, що створює ризики фрагментації управлінських процесів і знижує ефективність заходів воєнного стану.

Аналіз наукових джерел демонструє різні підходи до класифікації суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, включаючи мобілізаційний, нормативно-адміністративний та системний підходи, що підкреслює необхідність узгодження понятійного апарату. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення формують багаторівневу систему, яка включає органи державної влади, військове командування, військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, а також підприємства, організації та громадян, що реалізують практичні заходи.

Ефективне функціонування цієї системи можливе лише за умов чіткого законодавчого регулювання, координації дій між усіма рівнями влади та дотримання принципів законності, оперативності, пропорційності та спільної відповідальності. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вироблення комплексного підходу до адміністративно-правового статусу суб'єктів, удосконалення механізмів їх взаємодії та врахування практичного досвіду функціонування держави в умовах війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Настюк В.Я., Белєвцева В.В. Адміністративно-правові режими в Україні: монографія. Харків: Право, 2009. 128 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_2010/Nastuk_2009.pdf (дата звернення: 01.03.2026).
2. Савинець О. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення мобілізації Збройних Сил України. *Jurnalul Juridic Național: teorie și practică*. 2018. С. 49-53. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/49-53_6.pdf (дата звернення: 01.03.2026).
3. Томина В.Ю. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення аудиторської діяльності в Україні та їх окремі повноваження. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. С. 90-93. URL: <https://sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/1/25.pdf> (дата звернення: 01.03.2026). DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.1-23>.
4. Пашинський В.Й. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення оборони України: поняття та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. С. 148-151. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d99c959c-9872-4e4f-bd16-95d5325e888e/content>. (дата звернення: 01.03.2026).

5. Пономарьов С.П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України: дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2018. 513 с. <https://dspace.univd.edu.ua/items/61c42069-d5d8-43c6-9d62-14b80820743f>. (дата звернення: 01.03.2026).
6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#top>.
7. Котляренко О.П., Тимошенко А.В. Адміністративно-правове забезпечення воєнного стану: роль і функції органів влади. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2022. № 35. С. 362-370. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10013006>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.03.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026

Дата публікації: 5.03.2026

© Кушнір І.П., Адамчук С.В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0